

Turkiel, Jan

Obrzydliwość w Biblii

Studia Teologiczne 28, 13-23

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN TURKIEL

OBRZYDLIWOŚĆ W BIBLII

Na przestrzeni ostatnich kilku lat, w licznych publikacjach, opracowaniach a nawet dokumentach zwraca się uwagę na biblijne korzenie moralności¹. Stary Testament przedstawia bowiem ludzkie zachowania, odnosząc ich ocenę do Boga. Księgi Natchnione opisują nam jakie dobro dzieje się na ziemi za sprawą człowieka. Mówią także i o tym jakie zło on czyni, a na określenie tego co złe, Biblia używa między innymi terminu „obrzydliwość”.

Po raz pierwszy „obrzydliwość” – תֹּעֲבָא² występuje w Rdz 43:32. Czytając o spotkaniu Józefa i jego braci³, możemy znaleźć następującą informację: „Podano więc jemu osobno, jego braciom osobno i Egipcjanom – którzy z nim jadali – również osobno. Egipcjanie bowiem nie mogli jeść razem z Hebrajczykami chleba, gdyż byłoby to dla Egipcjan rzeczą **obrzydliwą**⁴ /Rdz 43:32/”. W tym zdaniu znajdujemy klucz do odpowiedzi na pytanie, dlaczego Biblia określa coś – jako obrzydliwość. Otóż obrzydliwość – to uznanie czegoś co

¹ *Papieska Komisja Biblijna, Biblia a moralność*, Kielce 2008.

² תֹּעֲבָא^h, תֹּעֲבָ – „być ohydny, czuć odrazę, uznać coś za obrzydliwe”, L. Kohler, W. BAUMGARTNER, J.J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski*, t.2, Red. P. Dec, Warszawa 2008, s. 686. Greckie bdelygma – „przedmiot wstrętu, odrazy”, Z. ABRAMOWICZÓWNA, *Słownik grecko-polski*, t. 1, Warszawa 1958, s. 421. Rdz 43:32; Kpł 18:22.30; Pwt 7:26, 14:3, 24:4; Prz 21:27; Iz 1:13, 41:24; ebdelyktai: Prz 28:9.

³ Rdz 43:27-31, „On zaś zapytawszy ich o zdrowie, rzekł: «Czy wasz sędziwy ojciec, o którym mi mówiliście, dobrze się miewa? Czy jeszcze żyje?» Odpowiedzieli: «Sługa twój, a nasz ojciec, dobrze się miewa. Jeszcze żyje». I znów uklękli i oddali pokłon. A gdy spojrzawszy, dostrzegł Beniamina, syna swej matki zapytał: «Czy to ten wasz brat najmłodszy, o którym mi mówiliście?» I zaraz dodał: «Oby cię Bóg darzył swą łaską, synu mój!» I nagle urwał, bo nagle ogarnęło go wielkie wzruszenie na widok brata, że aż łzy nadbiegły mu do oczu. Odszedł więc do swego pokoju i tam się rozpłakał. Potem zaś, obmywszy twarz, wyszedł i usiłując panować nad sobą dał rozkaz: «Niech podadzą posiłek!»»

⁴ Niektórzy tłumaczą „wstrętną”, BT⁵. Posiłek był podawany na trzech stołach. Przy jednym siedział Józef z rodziną, przy drugim obsługujący dom, przy trzecim Hebrajczyk. J. Scharbert, Genesis 12-50, Die Neue Echter Bibel, Wuerzburg 1986, s. 268-269. O Hebrajczykach i ich położeniu w Egipcie można przeczytać: O. Loretz, Habiru – Hebraer, BZAW 160, Berlin 1984.

dobrze /chleb, Hebrajczyk/ – za nie dobrze. Chleb i człowiek to przecież wielka wartość i dobro, a Egipcjanie nie chcą spożywać chleba z Hebrajczykami. Obrzydliwością zostaje więc nazwane to, co jest wartością samą w sobie, chleb i ludzie. Na dodatek, to co dobre zostaje także źle wykorzystane. Chleb zamiast łączyć ludzi – zaczyna dzielić. Mamy do czynienia z rzeczywistością dobrą, która zostaje źle użyta przez człowieka⁵.

Obrzydliwość związana jest z odrzuceniem Boga /Egipcjanie w Boga nie wierzyli/, który wszystko uczynił dobrze. Nie można zmieniać znaczenia tego co dobre, i zamiast to dobrze wykorzystać – wykorzystywać to źle – bo wówczas mamy do czynienia z obrzydliwością.

Ale nie tylko Hebrajczyków i chleb można uczynić obrzydliwym, a co uczynili Egipcjanie. Ich postępowanie jest zrozumiałe⁶. Oni nie znali Boga. Natomiast w Księdze Kapłańskiej jest wezwanie skierowane do ludu wybranego, do tych, którzy Boga znają: „*Dalej Pan powiedział do Mojżesza: Mów do Izraelitów i powiedz im: Ja jestem Pan, Bóg wasz! Tego, co czynią w ziemi egipskiej, w której mieszkaliście, nie czyńcie. Tego, co czynią w ziemi Kanaan, do której was wprowadzę, nie czyńcie. Nie będziecie postępować według ich obyczajów ...Nie⁷ będziesz obcował z mężczyzną, tak jak się obcuje z kobietą. To jest **obrzydliwość**⁸” /Kpł 18:1-3.22/⁹. Obrzydliwość w tym wypadku polega na obcowaniu mężczyzny z mężczyzną, które sprawia, męż-*

⁵ Rdz 46:34 mówi, że Egipcjanie nawet pasterzy uważali za obrzydliwość: „My słudzy twoi, trudnimy się od dziecka hodowłą trzód, zarówno my, jak i nasi przodkowie. – I wtedy tylko będziecie mogli się osiedlić w Goszen, bo obrzydzenie wzbudza w Egipcjanach każdy pasterz trzody /kî-tô‘ābāṭ mišrayim kol-rô‘ēh šō‘n/”.

⁶ Mdr 13:1-19, wyjaśnia dlaczego tak się stało.

⁷ Jak w Dekalogu lō‘ – stanowczy i kateryczny zakaz; np. Wj 20:13 lō‘ tiršāh – Nie będziesz zabijał!, Wj 20:14 lō‘ tin’āp – Nie będziesz cudzołożył!

⁸ E. ZENGER, *Das Buch Levitikus, Stuttgarter Altes Testament*, Red. E Zenger, Stuttgart 2005, s. 192, tłumaczy tō‘ēbāḥ – ein Gräuel. Przykłady praktyk homoseksualnych w Biblii: Rdz 19:1-10 /historia Lota, jego pobyt w Sodomie/; Sdz 19:1-30 /historia lewity i jego pobytu w Gibea/. Zakaz praktyki homoseksualnych – jako „obrzydliwość“ łączy się z zakazem ofiar dzieci dla Molocha, oddawania czci bóstwom, obcowania ze zwierzętami: Kpł 18:21-23, „Nie będziesz dawał dziecka swojego, aby było przeprowadzone przez ogień dla Molocha, nie będziesz w ten sposób bezczcił imienia Boga swojego. Ja jestem Pan! Nie będziesz obcował z mężczyzną, tak jak się obcuje z kobietą. To jest obrzydliwość! Nie będziesz obcował cielesnie z żadnym zwierzęciem; przez to stałbyś się nieczystym. Także i kobieta nie będzie stawać przed zwierzęciem, aby się z nim złączyć. To jest sromota!”. W. KORNFELD, *Leviticus, Die Neue Echter Bibel*, Wuerzburg 1983, s. 71-72.

⁹ Zakaz znajduje wśród innych zakazów. Wszystkie chronią mężczyznę i kobietę przed wykorzystaniem ich niezgodnym z ich przeznaczeniem: Kpł 18:1-23.

czynna czyni z siebie obrzydliwość dla kobiety¹⁰. Mężczyzna w takim wypadku nie liczy się z Bogiem, który: „Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi”¹¹. Obrzydliwość to zmiana przeznaczenia mężczyzny. Mężczyzna i niewiasta stworzeni zostali przez Boga, aby być jednym ciałem, aby Bóg mógł im błogosławić¹². Obcowanie mężczyzny z mężczyzną sprawia, że Bóg im nie błogosławi, bo nie może błogosławić mężczyźnie, który czyni z siebie obrzydliwość dla kobiety. Jest to nie zgodne z Jego dziełem stworzenia. A czynienie tej obrzydliwości, jak wskazuje kontekst, jest czynieniem tego, co czynią w ziemi Egipskiej czy w Kanaanie. Takie postępowanie według obyczajów obcych ludów, to nie liczenie się z Bogiem¹³.

Ale nie tylko wiara w Boga, nie naśladowanie obyczajów Egipcjan i Kanaanajczyków ma być motywem do nie czynienia obrzydliwości jaką jest obcowanie mężczyzny z mężczyzną /Kpł 18:22/. W Księdze Kapłańskiej podany jest jeszcze jeden motyw dla którego należy się tego wystrzegać: „Dalej Pan powiedział do Mojżesza: ... Uświęćcie się więc i bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty. Ja, Pan, Bóg wasz! Będziecie strzec ustaw moich i wykonywać je. Ja jestem Pan, który was uświęca! ... /Kpł 20:1.7-8/. I dalszy ciąg związany z tym, co Bóg oznajmia Mojżeszowi: „Ktokolwiek obcuje cielesnie z mężczyzną, tak jak się obcuje z kobietą, popełnia **obrzydliwość**”¹⁴. Obaj będą ukarani śmiercią, sami tę śmierć na siebie ściągnęli” /Kpł 20:13/. Mamy

¹⁰ LXX tłumaczy Kpł 18:22, καὶ μετὰ ἄρσεως οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικός βδέλυγμα γάρ ἐστίν – ...i z mężczyzny nie będziesz miał męzowskich relacji – kobiety **obrzydliwość** – odtąd on jest”.

¹¹ Rdz 1:27-28.

¹² Rdz 2:24, „Dlatego to mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę swoją i łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem.”

¹³ „Dalej Pan powiedział do Mojżesza: Mów do Izraelitów i powiedz im: Ja jestem Pan, Bóg wasz! Tego, co czynią w ziemi egipskiej, w której mieszkaliście, nie czyńcie. Tego, co czynią w ziemi Kanaan, do której was wprowadzę, nie czyńcie. Nie będziecie postępować według ich obyczajów ...” /Kpł 18:1-3/.

¹⁴ LXX tłumaczy Kpł 20:13a, καὶ ὅς αν κοιμηθῆ μετὰ ἄρσεως κοίτην γυναικός βδέλυγμα ἐποίησαν – „i który w spaniu z mężczyzną będzie miał męzowskie stosunki – z kobiety **obrzydliwość uczynili**”. Różnica pomiędzy Kpł 18:22, a Kpł 20:13a między innymi polega na tym, że w pierwszym tekście mamy **zakaz czynienia z mężczyzny „obrzydliwości”** – dla kobiety, poprzez współzycie dwóch mężczyzn. W drugim tekście już nie ma zakazu, jest tylko stwierdzenie faktu, że to się stało, i wyrok na mężczyzn, ponieważ oni przez współzycie ze sobą **uczynili z kobiety – „obrzydliwość”**.

więc dalszy ciąg tego co nazywamy obrzydliwością. Obrzydliwością dlatego, że Izraelita zachowuje obyczaje obcych ludów, nie liczy się z Bogiem i Jego dziełem stworzenia /mężczyzna z mężczyzną nie mogą stanowić takiej jedności jak mężczyzna i niewiasta/. W ten sposób bowiem z kobiety – mężczyźni tak postępujący – czynią obrzydliwość. Obrzydliwość, jaką jest obcowanie mężczyzny z mężczyzną, jest także odrzuceniem wezwania do uświęcenia się. Wezwania przez Boga, który jest święty. Trzeba strzec Jego ustaw, aby przez to uświęcać się i być świętymi. A drogę do spełnienia tego wymagania zamyka obcowanie cielesne mężczyzny z mężczyzną /Kpł 20:13/. Mamy więc obrzydliwość, która polega na tym, że dobre dzieło Boże jakim jest kobieta – zostaje przeznaczona do złego celu. Zmienia się w ten sposób cały zamiar Boży, objawiony w akcie stworzenia mężczyzny i niewiasty. A skutki są tragiczne. Bo czyż nie tragiczny jest brak Bożego Błogosławieństwa dla takich mężczyzn, którzy nie pełną woli świętego Boga, który wzywa do uświęcenia? A czyż bez Bożego Błogosławieństwa i tych, którzy chcą się uświęcać, posłuszni wezwaniu Bożemu, można zbudować przyszłość ludu wybranego? Oczywiście że nie. Dlatego nie należy się dziwić, że Księga Kapłańska zakłada wyrok śmierci, dla tych, którzy stanowią przeszkodę dla Bożego Błogosławieństwa i uświęcenia człowieka w ziemi obiecanej. Dlatego ratunek jest w śmierci tych, którzy czynią obrzydliwość.

Kolejną Księgą która mówi, o obrzydłości, jako o zagrożeniu dla narodu wybranego, ze strony tych, którzy siłą odwracają Boży porządek rzeczy, jest Księga Powtórzonego Prawa¹⁵. Otóż, Pan Bóg wzywa, aby nie bać się narodów, które mają obrzydłości u siebie. Te narody przepadną /Pwt 7:21-24/. Dlatego należy nie bać się obcych i odrzucić to, co jest przyczyną wszelkiej obrzydłości, czyli ich bóstwa¹⁶: „*Posągi ich bogów spalisz, nie będziesz pożądał srebra ani złota, jakie jest na nich, i nie weźmiesz go dla siebie, aby cię to nie uwikłało, gdyż Pan, Bóg twój, się tym brzydzi*” /Pwt 7:25/¹⁷. Należy to wszystko nie tylko uznać za obrzydliwość, ale także nie umieszczać w domu, ponieważ Pan Bóg się tym brzydzi: „*Nie*¹⁸ *wpro-*

¹⁵ Pwt 7:26 znajduje się w szerszym kontekście opisującym relacje jakie powinny być pomiędzy Izraelem a innymi narodami /Pwt 7:1-26/.

¹⁶ G. BRAULIK, *Deuteronomium 1-16,17, Die Neue Echter Bibel*, Wuerzburg 1986, s. 67.

¹⁷ Mdr 14:12-14, „Wymyślenie bożków to źródło wiarołomstwa, wynalezienie ich to ztrata życia. Nie było ich na początku i nie będą istniały na wieki: zjawyły się na świecie przez ludzką głupotę, dlatego sądzony im rychły koniec.”

¹⁸ Tak jak w Dekalogu wóló³ – stanowczy i kategoryczny zakaz.

wadzisz **obrzydliwości** do twego domu, gdyż byłbyś przedmiotem klątwy jak ono. Będziesz uważał to za rzecz wstrętną, obrzydzisz to sobie, jest to bowiem obłożone klątwą” /Pwt 7:26/. Ten ważny tekst podaje jeden ze sposobów, który ma uchronić Izraelitę przed każdą zmianą Bożych planów, także wobec mężczyzny i niewiasty. Mówi on, że nie należy wprowadzać bóstw obcych do swego domu. Należy uważać je za wstrętne. Brzydzić się nimi. Przyjęcie ich bowiem przyniesie dla domu klątwę. W Pwt 7:26, mamy już nie dwóch mężczyzn zagrożonych obrzydliwością. Tu mowa jest o domu zagrożonym obrzydliwością, która może sprowadzić na ten dom klątwę. A przecież ta obrzydliwość, czyli odwrócenie Bożego porządku w domu, poprzez wprowadzenie bóstw pogańskich, pogańskich obyczajów, może zaowocować także związkiem dwóch mężczyzn, co grozi oczywistą klęską dla danego domu.

Pwt nie tylko zakazuje wprowadzać pogańskich obrzydliwości do domu, czyli bóstw pod różnymi postaciami. Zakazuje również: „*Nie¹⁹ będziecie jedli nic **obrzydliwego***”²⁰ /Pwt 14:3/. Ten zakaz jest doskonale uzasadniony. Bóg jest ojcem Narodu Wybranego²¹ – dlatego należy przyjmować tylko ten pokarm, który On daje, który On uznaje za dobry: „*Wy jesteście dziećmi Pana, Boga waszego. ... bo wy jesteście ludem poświęconym Panu, Bogu swemu: was wybrał Pan, byście się stali ludem będącym Jego wyłączną własnością spośród wszystkich narodów, które są na ziemi*” /Pwt 14:1-2/. Nie tylko brak bóstw obcych narodów w domu. Nie tylko przestrzeganie wezwania do świętości, ale także odpowiednie pokarmy są znakiem ludu wybranego i poświęconego Panu. Jedzenie tego, co Bóg uznał za dobre, staje się znakiem wybrania i zaufania wobec Boga²².

Jest także inna obrzydliwość związana z kobietą. Kobieta powinna być szanowana, jako Boże dzieło. Dlatego mąż, który oddalił ją, popełnia czyn

¹⁹ Tak jak w Dekalogu לֹא – stanowczy i kategoryczny zakaz.

²⁰ Nie spożywanie „nieczystych” zwierząt /Kpł 11:2b-23/, jest znakiem odrzucenia obcych bogów i kultur, gdzie te zwierzęta bardzo często były obiektem kultu i składano je w ofierze. Ptaki są „nieczyste” ponieważ wiele z nich zjada mięso, w którym jest krew, nośnik życia. G. BRAULIK, *Deuteronomium* 1-16,17, dz. cyt., s. 107-108.

²¹ Oz 11:1-4, „Miłowałem Izraela, gdy jeszcze był dzieckiem, i syna swego wezwałem z Egiptu. Im bardziej ich wzywałem, tym dalej odchodzili ode Mnie, a składali ofiary Baalom i bożkom palili kadzidła. A przecież Ja uczyłem chodzić Efraima, na swe ramiona ich brałem; oni zaś nie rozumieli, że troszczyłem się o nich. Pociągnąłem ich ludzkimi więzami, a były to więzy miłości. Byłem dla nich jak ten, co podnosi do swego policzka niemowlę – schyliłem się ku niemu i nakarmiłem go”.

²² Zob. Kpł 11:1-47.

obrzydliwy, biorąc powtórnie od innego mężczyzny, z którym ona była po jej oddaleniu. To jest obrzydliwością, bo kobietę traktuje się jak rzecz²³: „Nie²⁴ będzie mógł pierwszy jej mąż, który ją odesłał, wziąć jej powtórnie za żonę jako splugawionej. To bowiem jest **obrzydliwością** u Pana, a ty nie możesz dopuścić do takiej nieprawości w kraju, który ci daje w posiadanie Pan, Bóg twój” /Pwt 24:4/. Nie może nikt zmieniać Bożego zamiaru wobec mężczyzny /Kpł 18:22; 20:13/. Nie można zamienić mężczyznę na mężczyznę zamiast kobiety. To jest obrzydliwość uczyniona kobiecie. Ale, Pwt 24:4 uczy także, że jeden mężczyzna może być jednym ciałem z jedną tylko kobietą. Nie może być kobieta jednym ciałem z mężem. Następnie oddalona przez niego, być „jednym ciałem” z innym mężczyzną. Aby potem znowu być „jednym ciałem” z mężem, który ją kiedyś oddalił. Takie zachowanie jest obrzydliwością. A jego istotą jest to, że nie postępuje się zgodnie z Bożym planem miłości, w którym mężczyzna jest tylko jednym ciałem tylko z jedną kobietą²⁵. Po raz kolejny mowa jest o obrzydliwości związanej z domem. Najpierw obrzydliwością byłyby bóstwa pogańskie w nim, następnie jedzenie powinno być w domu odpowiednie, a nie obrzydliwe. W domu także kobieta powinna być traktowana zgodnie z Bożym planem. W przeciwnym wypadku zachowanie wobec niej będzie obrzydliwością²⁶.

²³ Pwt szczegółowo wskazuje na zagrożenia dla kobiety w 24:2-4, „Jeśli ona wyszedłszy z jego domu, pójdzie i zostanie żoną innego, a ten drugi też ją znienawidzi, wręczy jej list rozwodowy i usunie ją z domu, albo jeśli ten drugi mąż, który ją poślubił, umrze, nie będzie mógł pierwszy jej mąż, który ją odesłał, wziąć jej powtórnie za żonę jako splugawionej. To bowiem budzi odrazę u Pana, a ty nie możesz dopuścić do takiej nieprawości w kraju, który ci daje w posiadanie Pan, Bóg twój”. Obrzydliwością jest więc zarówno złe postępowanie wobec mężczyzny i kobiety. Nie może nikt zmieniać Bożego zamiaru wobec mężczyzny /Kpł 18:22/.

²⁴ Tak jak w Dekalogu *lōʿ* – stanowczy i kategoryczny zakaz.

²⁵ Rdz 2:24, „Dlatego to mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę swoją i łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem”. „jednym” nie jest tutaj wartością liczbową. Jedynka na starożytnym wschodzie nie była tylko liczbą w sensie matematycznym. Według pitagorejczyków: „Jedynka jest zatem zgodnie z naturą symbolem niepodzielnej jedności, źródłem i korzeniem, „matką” wszystkich pozostałych liczb”, D. FORSTER, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, Warszawa 1990, s. 42-43.

²⁶ Jezus Chrystus jasno o tym mówi, Mt 5:32, „A ja wam powiadam: Każdy, kto oddała swoją żonę – poza wypadkiem nierządu – naraża ją na cudzołóstwo; a kto by oddaloną wziął za żonę, dopuszcza się cudzołóstwa”. Mt 19:3-9, „Wtedy przystąpili do Niego faryzeusze, chcąc Go wystawić na próbę, i zadali Mu pytanie: «Czy wolno oddać swoją żonę z jakiegokolwiek powodu?» On odpowiedział: «Czy nie czytaliście, że Stwórca od początku stworzył ich jako mężczyznę i kobietę? I rzekł: Dlatego opuści człowiek ojca i matkę i złączy się ze swoją żoną, i będą oboje jednym ciałem. A tak już nie są dwoje, lecz jedno ciało. Co więc Bóg złączył, niech człowiek nie rozdziela». Odparli Mu: «Czemu więc Mojżesz polecił dać jej list rozwodu»

Księga Przysłów jako jedna z Ksiąg Mądrościowych, też mówi o obrzydliwości. Wiąże obrzydliwość z ofiarą, która sama w sobie jest dobra, a zamiana jej na nie taką jak Bóg chce, dokonuje się przez to, że składa ją człowiek występny: „**Obrzydliwość** – ofiara występnych, tym bardziej złożona w złej myśli” /Prz 21:27²⁷. Mamy więc obrzydliwość nawet w świątyni. Obrzydliwość związaną z ofiarą, która taką się może stać, jeżeli składają ją występnicy.

Podobnie modlitwa, modlitwa jak i ofiara może być nie taka jak Bóg chce, bo człowiek który modli, się nie chce słuchać tego o czym mówi Prawo: „*Kto ucho odwraca, by Prawa nie słyszeć, tego nawet modlitwa jest obrzydliwością*” /Prz 28:9/.

Obrzydliwość może więc dotyczyć rzeczy nawet najświętszych, ofiary w świątyni, modlitwy. Wszystko zależy od człowieka. Może człowiek nawet dobre dary Boże, ofiarę z ustanowienia Pana i modlitwę uczynić obrzydliwością. Aby naród wybrany wiedział, że tak właśnie jest, Izajasz oznajmia na polecenie Boga o tym, co dla Niego jest obrzydliwością: „*Przestańcie składania czczonych ofiar! **Obrzydliwością** Mi – jest wznoszenie dymu; święta nowiu, szabaty, zwoływanie świętych zebrań... Nie mogą ścierpieć świąt i uroczystości*” /Iz 1:13²⁸.

Tu już nawet nie sama ofiara występnych, złożona w złej myśli, jest obrzydliwością /jak w Prz 21:7/. Obrzydliwością jest samo składanie ofiar, święta i uroczystości. Przyczyna tego stanu rzeczy jest prozaiczna: „*opuszcili Pana, wzgardzili Świętym Izraela*²⁹. Dlatego mają obce bóstwa w domu, pokarmy obrzydliwe, kobiety uznane za obrzydliwe, bo mężczyźni łamią Boże Prawo. Ofiary występne, obrzydliwa modlitwa. Te wszystko widać,

dowy i odprawić ją?» Odpowiedział im: «Przez wzgląd na zatwardziałość serc waszych pozwolił wam Mojżesz oddać wasze żony; lecz od początku tak nie było. A powiadam wam: Kto oddał swoją żonę – chyba w wypadku nierządu – a bierze inną, popełnia cudzołóstwo. I kto oddaloną bierze za żonę, popełnia cudzołóstwo.»

²⁷ Ten tekst znajduje się w Drugim Zbiorze Przysłów: Prz 28:1-29:27.

²⁸ Iz 1:10-17 to pytanie proroka o to, czy kult jest prawdziwy czy fałszywy. To pytanie jaki jest sens ofiar składanych w Świątyni Jerozolimskiej, przy tak widocznym łamaniu Prawa.

²⁹ „Biada ci, narodzie grzeszny, ludu obciążony nieprawością, plemię zbójckie, dzieci wyrodne! Opuścili Pana, wzgardzili Świętym Izraela, odwrócili się wstecz. Gdzie was jeszcze uderzyć, skoro mnożycie przestępstwa? Cała głowa chora, całe serce osłabłe; od stopy nogi do szczytu głowy nie ma w nim części nietkniętej: rany i sińce i opuchnięte pręgi, nie opatrzone ani przewiązane, ni złagodzone oliwą. Kraj wasz spustoszony, wasze miasta ogniem spalone, cudzoziemcy tratują wam niwy na waszych oczach: spustoszenie jak po zagładzie Sodomy. Córa Syjonu ostała się jak chatka w winnicy, jak szałas w ogrodzie warzywnym, jak miasto oblężone. Gdyby nam Pan Zastępów nie zostawił Reszty, stalibyśmy się jak Sodoma, podobni byłibyśmy Gomorze. Słuchajcie słowa Pańskiego, wodzowie sodomscy, daj posłuch prawu naszego Boga, ludu Gomory! /Iz 1:4-14/.

bo znakiem jest dym ofiar składanych w świątyni. Izajasz może dalej dodać: to co otacza ludzi obrzydliwie czyniących też jest obrzydliwe. Izraelici odeszli od Boga. Otoczenie też jest obrzydliwe, jak pogańskie bóstwa, które zewsząd otaczają Izraelitów. Jedyne prorok to dostrzeżę i wskazują na to, kim będzie każdy, kto bóstwa czci: „*Otóż wy jesteście niczym i wasze dzieła są niczym; **obrzydliwością** jest ten, kto was wybiera*” /Iz 41:24³⁰.

A prorok Jeremiasz dodaje. Takie postępowanie obrzydliwe, bezwstydnne, niezgodne z wolą Boga, prowadzi do upadku³¹: „*Okryci są hańbą, ponieważ **obrzydliwość** czynili. Co więcej, zupełnie się nie wstydzą, dlatego upadną wśród tych, co mają upaść, runą, gdy ich nawiedzę – wyrocznia Pana*” /Jr 6:15³². Ale mimo ostrzeżeń proroka, pragnącego zwrócić uwagę, że postępowania obrzydliwego trzeba się wstydzić, oni się nie wstydzą. To wszystko grozi nawiedzeniem przez Pana: „*Wstydzić się powinni, że **obrzydliwość** czynili; odrzucili jednak wszelki wstyd i nie potrafią się rumienić. Dlatego upadną wśród tych, którzy padać będą, runą w czasie, gdy ich nawiedzę – mówi Pan*” /Jr 8:12/.

Taka zamiana dobrego postępowania na obrzydliwe i trwanie w tym wobec Boga jest pychą. Pycha: bo zamiana kobiety i mężczyzny, stworzonych przez Boga, na to, czym on nie są; domu na miejsce przebywania bóstw pogańskich. To wszystko to obrzydliwość. Trwanie zaś z tym bez wstydu przed Panem – to pycha. Prawdę tę odkrywa Ezechiel³³: „*co więcej, uniosły się pychą i czyniły **obrzydliwość** przed Moim obliczem. Dlatego je odrzuciłem, jak to widziałas*” /Ez 16:50³⁴. A dalej co dzieje się ludźmi pysznymi? Na ich drodze staje biedny, potrzebujący. Ma być otoczony opieką, zgodnie z wolą Boga. A zdaniem Ezechiela zamiast dobrego postępowania wobec tego, który pomocy potrzebuje, mamy do czynienia z obrzydliwością. Ludzie pyszni zmieniają Boży zamiar wobec biednego, nie pomagają mu: a to jest czynienie obrzydliwości³⁵: „*uciskał biednego i potrzebującego,*

³⁰ Iz 41:21-29, to mowa przeciwko bóstwom obcych narodów.

³¹ Szczególna odpowiedzialność spoczywa na kapłanach i prorokach. Nie mogą liczyć na litość. J. SCHREINER, *Jeremia 1-25,14, Die Neue Echter Bibel*, Wuerzburg 1981, s. 51-52.

³² Jr 6:1-30, mowa przeciw Jerozolimie.

³³ Mowa przeciw Jerozolimie Ez 16:1-63. W Ez 16:50 chodzi o Sodomę i Samarię, kometntarze.

³⁴ M. Greenberg uważa, że Ez 16:50 koresponduje z Rdz 19:5 nn. Kpł 18:22; 20:13.; Pwt 8:12; 32:15. Teksty te wskazują na obrzydliwość i pychę. M. GREENBERG, *Ezechiel 1-20*, HThKAT, Freiburg 2001, s. 347. Prorok porównuje dwa miasta Samarię i Sodomę, i na ich tle ukazuje winę Jerozolimy. H.F. FUHS, *Ezechiel 1-24, Die Neue Echter Bibel*, Wuerzburg 1984, s. 86.

³⁵ Bardzo dokładnie obrzydliwość w Ez 18:1-31 w kontekście Bożej sprawiedliwości omawia M. GREENBERG, *Ezechiel 1-20*, dz. cyt., s. 370-386.

popępiał rozboje, nie oddawał zastawu, podnosił oczy ku bożkom, czynił **obrzydliwość**” /Ez 18:12/³⁶. Podobnie żona ma być zgodnie z planem Bożym, żoną jednego męża, a sąsiad nie ma do niej prawa. Dlatego czynami obrzydliwymi jest rozpusta z żoną sąsiada, synową, siostrą: „Mąż z żoną sąsiada czyni **obrzydliwość**, tamten plami się rozpustą ze swoją synową, a tamten u ciebie zadaje gwałt swej siostrze, córce swego ojca” /Ez 22:11/³⁷. Ezechiel zwraca uwagę, również na to, iż czynem obrzydliwym jest zaufanie swojemu mieczowi³⁸, wtedy, kiedy nie ufa się Bogu i jeszcze czyni zło. Ale właśnie dlatego, ludzie jednak muszą ufać swojej sile, bo nie ufają Bogu³⁹. To jest obrzydliwość. Z taką obrzydliwością przecież nie posiadają kraju, przestrzega Ezechiel z ironią⁴⁰: „Ufajcie swemu mieczowi, czynicie **obrzydliwość**, każdy z was bezczęści żonę bliźniego swego i chcielibyście zawładnąć krajem?” /Ez 33:26/⁴¹.

W Drugiej Księdze Machabejskiej, w krótkim tekście, jak w soczewce pokazano, jak „obrzydliwość” starano się wprowadzić w życie Narodu Wybranego: „Król⁴² zgodził się, a kiedy on objął władzę, zaraz zaczął narzucać swym rodakom grecki sposób życia. Zniósł humanitarne przywileje królewskie, z jakich korzystali Żydzi dzięki staraniom Jana, ojca Eupolemosa, tego, który udał się w poselstwie, aby z Rzymianami zawrzeć traktat przyjaźni i wzajemnej obrony. Burząc Prawem uświęcone urzędnictwa, wprowadzał

³⁶ Pwt 24:14; Ps 12:6; 35:10; Jr 22:16.

³⁷ Mowa przeciw Jeruzolomie, Ez 22:1-16. Ezechiel nawiązuje tutaj do Kpł 18:6-18.

³⁸ Ez 33:23-27, to ostrzeżenie dla tych, którzy ufają mieczowi /powołują się przy tym na Abrahama: Ez 33:24, „Synu człowieczy, mieszkańcy tych ruin w ziemi Izraela mówią tak: Abraham był tylko sam jeden i zawładnął krajem, a nas jest wielu, nam dana jest ona w posiadanie”/: „Wówczas Pan skierował do mnie te słowa: «Synu człowieczy, mieszkańcy tych ruin w ziemi Izraela mówią tak: „Abraham był tylko jeden i zawładnął krajem, a nas jest wielu, nam dana jest ona w posiadanie”. Dlatego powiedz im: Tak mówi Pan Bóg: Jadacie z krwią, podnosicie oczy ku swym bożkom, przelewacie krew, a chcielibyście zawładnąć krajem? Ufajcie swemu mieczowi, dopuszczacie się obrzydliwości, każdy z was bezczęści żonę bliźniego swego i chcielibyście zawładnąć krajem? Tak powiedz do nich. Tak mówi Pan Bóg: Na moje życie! – ci, którzy są w ruinach, mają paść od miecza, a którzy są na wolnym polu, tych oddają dzikim zwierzętom na pożarcie, a którzy przebywają na wyżynach górskich i w pieczarach, mają umrzeć od zarazy”.

³⁹ Wszystko w kontekście przestrzegania Prawa, jako warunku nowego życia: Ez 33:1-37:28. F.J. Backhaus, *Das Buch Ezechiel, Stuttgarter Altes Testament*, dz.cyt., s. 1661-1673.

⁴⁰ H.F. Fuhs, *Ezechiel 25-48, Die Neue Echter Bibel*, Wuerzburg 1988, s. 187. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, Lublin 1998, s. 145.

⁴¹ Kpł 18:20.

⁴² Antioch IV Epifanes /2 Mch 4:1/. Rolę jaką Jazon, nie – arcykapłan /2 Mch 4:13/, odegrał w czasie jego panowania opisana jest w 2 Mch 4:1-26..

zwyczaje przeciwne Prawu. Umysłnie bowiem pod samym zamkiem⁴³ wybudował gimnazjum i najlepszych młodocianych poddał pod mających szeroko-rondowy filcowy kapelusz, przyprowadził⁴⁴. Nastąpiło tak wielkie rozkrzewienie hellenizmu i taka moda na obce obyczaje, pod wpływem niezwyklej nikczemności bezbożnika, nie – arcykapłana Jazona⁴⁵, że kapłani nie okazali już żadnej gorliwości w służbie ołtarza, ale gardząc świątynią i zaniedbując ofiary, zaraz na sygnał do rzucania dyskiem spieszyli się, aby wziąć udział w niezgodnych z Prawem ćwiczeniach palestry” /2 Mch 4:10-14/.

Stało się wszystko co obrzydliwe, nie tylko bóstwa obce, nie tylko jedzenie i obyczaje obce, a i kapłani jak wynika z Drugiej Księgi Machabejskiej nie czynili tego, co powinni czynić: „kapłani nie okazali już żadnej gorliwości w służbie ołtarza, ale gardząc świątynią i zaniedbując ofiary, zaraz na sygnał do rzucania dyskiem spieszyli się, aby wziąć udział w niezgodnych z Prawem ćwiczeniach palestry” /2 Mch 4:13-14/.

Podsumowanie

Obrzydliwość to odwrócenie porządku ustanowionego przez Boga /Rdz 43:32/. Dlatego tylko wiara w Boga, a związku z tym nie naśladowanie obyczajów obcych narodów ma być motywem nie obcowanie męczyzny z męczyzną, co jest odwróceniem porządku ustanowionego przez Boga, czyli uczynieniem obrzydliwością kobiety /Kpł 18:22; 20:13/. Dlatego nale-

⁴³ Józef Flawiusz nazywa ten zamek „Baris”, a Herod Wielki przebudował go na twierdze „Antonia”. W. Dommershausen, 1 Makkabaeer, 2 Makkabaeer, Die Neue Echter Bibel, Wuerzburg 1985, s. 124.

⁴⁴ LXX 4:12, καὶ τοὺς κρατίστους τῶν ἐφήβων ὑποτάσσωσιν ὑπὸ πέτασσαν ἤγαγεν. Bardzo znaczące jest tutaj słowo ἤγαγεν – „przyprowadził, prowadził”. Księga Rodzaju słowo to używa między innymi w Rdz 2:19, „Ulepiwszy z gleby wszelkie zwierzęta lądowe i wszelkie ptaki powietrzne, **Pan Bóg przyprowadził je do męczyzny**, aby przekonać się, jaką on da im nazwę. Każde jednak zwierzę, które określił męczyzna, otrzymało nazwę „istota żywa”; Rdz 2:22, „Po czym Pan Bóg z żebra, które wyjął z męczyzny, zbudował niewiastę. **A gdy ją przyprowadził do męczyzny**”. Podobnie w innych miejscach LXX /Pwt 8:2, 29:4/ słowo to wskazuje na działanie Boga. W tym tekście Antioch IV Epifanes „prowadzi”. Zachowuje się jak Bóg, wobec najlepszych młodych ludzi prowadząc ich aby byli poddani „pod mających szeroko-rondowy filcowy kapelusz”.

Kapelusze takie były znane z Tessalii. Pomocną w zrozumieniu tekstu jest Wulgata, która tak tłumaczy 2 Mch 4:12: etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere et optimos quosque ephoeborum in lupanaribus ponere /”zaprowadził do domu publicznego”/. W. Dommershausen, dz.cyt., s. 124, uważa, że gimnazjum o którym tutaj mowa to szkoła sportowa. A noszenie kapelusza z Tessalii to udział w treningach w tej szkole.

⁴⁵ 2 Mch 4:26, ostatecznie skończył na wygnaniu w kraju Ammonitów.

ży nie bać się obcych i odrzucić to, co jest przyczyną wszelkiej obrzydliwości, czyli ich bóstwa /Pwt 7:26/, oraz ich obrzydliwe pokarmy /Pwt 14:3/. Powinna być także szanowana kobieta. Dlatego mąż, który oddalił ją popełnia czyn obrzydliwy /Pwt 24:4/. Obrzydliwość to także ofiara występnych /Prz 21:27/ i modlitwa człowieka, który nie słucha Prawa /Prz 28:9/. Obrzydliwością u proroka Izajasza jest już samo składanie ofiar, święta i uroczystości /Iz 1:14/. Izajasz dodaje także: dzieła ludzi obrzydliwie czyniących są też obrzydliwe /Iz 41:24/. Jeremiasz mówi, że postępowanie obrzydliwe prowadzi do upadku /Jr 6:15/, a za to, że obrzydliwych czynów ludzie się nie wstydzą, grozi nawiedzenie przez Pana /Jr 8:12/. Trwanie w obrzydliwości to pycha /Ez 16:50/. Ona prowadzi do tego, że biedny nie otrzymuje pomocy, a co jest czynem obrzydliwym /Ez 18:12/. Prowadzi to ostatecznie do zachwiania relacji międzyludzkich, które wówczas stają się obrzydliwe /Ez 22:11/. A kiedy człowiek czyni zło, to trzeba ufać już własnej sile, a nie Bogu. To jest obrzydliwość, która prowadzi do klęski /Ez 33:26/.

DAS SUMMIEREN

Die Gräuel dann die Abwendung der Ordnung festgesetzt von Gott /Rdz 43:32/. Darum nur der Glaube, und der Verbindung mit diesem nicht die Nachahmung der Sitten fremder Völker soll mit dem Beweggrund nicht Tun der Gräuel sein, wie der Umgang des Mannes mit Mann ist, was Abwendung der Ordnung festgesetzt von Gott ist /Kpł 18:22; 20:13/. Darum soll nicht fürchten fremd und wegwerfen das, was ist Ursache jeder Gräuel, ihre Gottheiten /Pwt 7:26/, und ihre abscheulichen Nahrungen /Pwt 14:3/. Soll auch die liebe Frau sein. Darum der Mann, der entfernt hat sie begeht die abscheuliche Tat /Pwt 24:4/. Die Gräuel ist auch das Opfer lasterhaft /Prz 21:27/ und das Gebet des Menschen, der hört nicht Tora /Prz 28:9/. Gräuel bei dem Propheten Isaias ist das schon selbst Zusammenlegen der Opfer, der Feier /Iz 1:14/. Isaias gibt auch zu: Werke der Menschen abscheulich tuend sind auch abscheulich /Iz 41:24/. Jeremia sagt, dass das abscheuliche Verfahren zum Fall führt /Jr 6:15/. Und dafür, dass abscheulicher Leistungen Menschen sich nicht schämen, droht der Besuch durch Herrn /Jr 8:12/. Die Dauer in der Gräuel ist der Hochmut /Ez 16:50/. Sie führt zu diesem, dass arm die Hilfen nicht erhält, und was ist eine abscheuliche Tat /Ez 18:12/. Führt das endgültig zum Erschüttern mitmenschlicher Berichte, die sich abscheulich /Ez 22 zutragen:11/ Und wann der Mensch tut das Übel, man muss dann trauen der eigenen Kraft, und nicht Gott. Das ist die Gräuel, die zur Niederlage führt /Ez 33:26/.